

Dana Rone
Biznesa augstskola „Turība”, Latvija

APDROŠINĀŠANAS TIESĪBU PRINCIPU IETEKME UZ APDROŠINĀŠANAS ATLĪDZĪBAS IZMAKSU

Abstract

Insurance Law is governed not only by normative enactments, but also by special insurance law principles. However Latvian law „On Insurance Contract” explicitly mentions just one of several insurance law principles. Could it mean that there are no other principles at all? Analogy shows that other legal field like Civil Procedure Law also does not mention legal principles in the law. Nevertheless existing case-law and legal scholars had widely recognized that there are legal principles in the Civil Procedure Law. Insurance Law is in a different situation, because there is a lack of legal literature about Insurance Law, hesitant case-law and narrow wording of normative enactments. Taking experience from Anglo-saxon authors one can see that approximately 5 specific Insurance Law principles are named: Compensation principle, the Utmost good faith principle, Legal insurable interest principle, the Risk principle, Direct causation principle and the Subrogation principle. Therefore the author of the thesis explains existence of the insurance principles and proves that they seriously affects results of litigation connected with insurance contract law. The author proves that each principle also exists in Latvian law, although they are not explicitly stated.

Atslēgas vārdi: apdrošināšana, tiesību principi, tiesvedība, apdrošināšanas līgums.

Ievads

Lai gan apdrošināšanas līgumu pamatā regulē saistību tiesību normas, tomēr tās ir radītas, balstoties uz vairākiem speciālajiem apdrošināšanas tiesību principiem. Tikai viens apdrošināšanas tiesību princips Latvijas Republikas normatīvajos aktos ir nosaukts vārdā, proti, kompensācijas princips. Tas minēts likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 35., 39., 40. un 51. pantā un Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas likuma 35. panta 10. punktā. Tomēr, neraugoties uz to, ka likumdevējs izvēlējies neapzīmēt atsevišķus noteikumus ar vārdu „princips”, likumā „Par apdrošināšanas līgumu” šādi principi ir secināmi. Arī Civilprocesa likuma 1. nodaļā ar nosaukumu „Civilprocesa principi” no 15 pantiem faktiski nevienā nav nosaukts kāds princips tieši vārdā, bet šie principi ir netieši secināmi no normu satura. Principu noteikšana normatīvajos aktos ir viens no priekšnoteikumiem, lai tiktu nodrošināta tiesiskā kārtība valstī (Līcis 2003 : 40). Tomēr pastāv atšķirība starp civilprocesa tiesību principiem, kuri Latvijas tiesību zinātnieku darbos ir plaši komentēti un minēti tiesu prakses materiālos, un apdrošināšanas tiesību principiem, par kuriem faktiski nav pieejami Latvijas tiesību zinātnieku darbi. Pašreiz Latvijā ir izveidojusies situācija, ka normatīvajos aktos nav skaidri noteikts, kādi un vai vispār ir apdrošināšanas tiesību principi. Tie nav arī aprakstīti vai atzīti Latvijas tiesību zinātnieku darbos, nav pieminēti arī tiesu prakses materiālos. Latvijas tiesu praksē netiek veiktas atsauces uz tādiem apdrošināšanas tiesību principiem, kas gadiem ilgi ir atzīti citās pasaules valstīs. Šādos apstākļos viegli iedomāties situāciju, ka tiesas nolēmumā tiek atzīts par pareizu uzskats, ka

Latvijā vispār nav speciālo apdrošināšanas tiesību principu kā vienīgi kompensācijas princips. Tomēr tiesību principi, tai skaitā apdrošināšanas tiesību principi, pastāv tiesību sistēmā arī tad, ja tie nav nosaukti vārdā. Latvijā joprojām vērojama liela, kaut arī ne vienmēr publiski atzīta pozitīvisma doktrīnas ietekme uz tiesību normu piemērotāju juridisko domāšanu (Iljanova 2005 : 118). Tāpēc, gan pozitīvisma doktrīnas lielās ietekmes, gan tiesu prakses materiālu analīzes rezultātu dēļ, šī darba autore ierosina papildināt likumu „Par apdrošināšanas līgumu” līdzīgi kā Administratīvā procesa likumu vai likumu „Par tiesu varu” ar atsevišķu pantu, kurā būtu uzskaitīti apdrošināšanas tiesību principi. Šāds risinājums ļautu precīzi noteikt, kādi speciālie tiesību principi darbojas apdrošināšanas tiesībās.

Ārvalstu tiesību zinātnieku darbos un ārvalstu tiesu prakses materiālos visbiežāk nosaukti seši apdrošināšanas tiesību principi (Rejda 1992 : 68):

- 1) likumīgas apdrošināmās intereses princips;
- 2) apdrošināšanas gadījuma iestāšanās neparedzamības jeb riska princips;
- 3) atlīdzības jeb kompensācijas princips;
- 4) informācijas pilnīgas izpaušanas jeb vispārākās labās ticības princips;
- 5) tiešā cēloņa princips;
- 6) subrogācijas princips.

Nepārzinot apdrošināšanas principus, nevar pieņemt adekvātus lēmumus par apdrošināšanas līgumu darbību.

1. Likumīgas apdrošināmās intereses princips

Latvijas Republikas likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1. panta 2. punktā ir definēts, kas ir apdrošināmā interese, proti, tā ir „interese neciest zaudējumus, iestājoties apdrošinātajam riskam”. Tomēr juridiskajā literatūrā atrodams viedoklis, ka nevar būt vienprātības par to, ko šis jēdziens nozīmē (Insurance disputes 2003 : 5). Apdrošināšanas atlīdzības saņēmējam jābūt ar likumīgu apdrošināmo interesi attiecībā pret apdrošināmo risku un atlīdzības saņemšanu, ja apdrošinājuma gadījuma rezultātā iestājas finansiāli zaudējumi. Tomēr arī šāds apgalvojums ne vienmēr ir pareizs. Tā, piemēram, personai ir apdrošināmā interese attiecībā uz savu dzīvību, tomēr persona necieš finansiālus zaudējumus savas nāves gadījumā (Gould). Savukārt Igaunijas likuma 487. panta pirmajā daļā noteikts, ka „apdrošināmā interese ir apdrošinājuma ņēmēja interese tikt apdrošinātam pret noteiktu apdrošināmo risku”. Latvijas likuma definīcija trāpīgāk raksturo apdrošināmo interesi, jo būtībā tā saistīta ar interesi neciest zaudējumus. Savukārt Lietuvā, kur apdrošināšanu regulē gan Civillikums, gan speciālais likums „Par apdrošināšanu”, jau vispārīgajā Civillikumā

6.988. panta ceturtajā daļā noteikts, ka „apdrošināt var tikai ar likumu aizsargātas intereses”. Savukārt speciālajā likumā apdrošināmā interese ir definēta diezgan neparasti, proti: „apdrošināmā interese [ir] zaudējumi, kas apdrošinājuma ņēmējam, apdrošinātajam vai labuma guvējam var rasties, iestājoties apdrošināšanas gadījumam”. Te nevar piekrist apgalvojuma loģikai, ka apdrošināmā interese ir zaudējumi. Drīzāk – apdrošināmā interese ir interese neciest zaudējumus, kā tas noteikts, piemēram, Latvijas likumā.

Likumīgas apdrošināmās intereses principam ir arī otrs skaidrojums. Proti, interese nedrīkst būt nelikumīga tādā ziņā, ka nedrīkst apdrošināt nelikumīgas darbības. Šādas cita starpā var būt administratīvi vai krimināli sodāmas darbības. Tā, piemēram, 2008. gadā Latvijā risinājās diskusijas par tā sauktās „ātruma polises” ieviešanu. Proti, apdrošināšanas akciju sabiedrība „BTA” bija izstrādājusi apdrošināšanas polisi, saskaņā ar kuru būtu bijis iespējams apdrošināt autovadītāju atbildību gadījumiem, kad viņi, vadot transporta līdzekli, būtu pārsnieguši atļauto braukšanas ātrumu. Minētais projekts tomēr netika īstenots, galvenokārt pateicoties Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas un Valsts policijas paustajai kritikai. Polise paredzēja atlīdzināt autovadītājam piemēroto naudas sodu. Tomēr, lai gan šādas polises projekts tika apturēts tā neētiskuma dēļ un tāpēc, ka šāda polise it kā veicina agresīvu braukšanu un ļaunprātīgu ātruma pārsniegšanu, nenotika plašākas diskusijas par šāda apdrošināšanas pakalpojuma juridisko neiespējamību. Pirmkārt, apdrošināt iespējams tikai likumīgas intereses, proti, tādas, kas nepārkāpj tiesību aktus. Ātruma pārsniegšana administratīvi sodāms nodarījums, par kuru sankcijas paredzētas Latvijas administratīvo pārkāpumu kodeksa 149.⁸ pantā. Otrkārt, iespējams apdrošināt tikai civiltiesisko, nevis administratīvo, kriminālo, disciplināro vai cita veida atbildību. Kā izriet no Latvijas Republikas „Apdrošināšanas sabiedrību un to uzraudzības likuma” 12. panta pirmās daļas 10. – 13. punkta, tad apdrošināšanas sabiedrības var saņemt licenci civiltiesiskās atbildības apdrošināšanai. Nav paredzēta licence administratīvās, kriminālās vai citas atbildības apdrošināšanai. Tas ir otrs iemesls, kāpēc šāda „ātruma polises” ieviešana nav iespējama saskaņā ar apdrošināšanas tiesībām un likumīgas apdrošināmās intereses principu.

Īpaši skaidri likumīgas apdrošināmās intereses princips darbojas civiltiesiskās atbildības apdrošināšanā, kur, piemēram, likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 49. panta trešā daļa noteic, ka „apdrošināšanas atlīdzība nesedz naudas sodu un citus līdzīgus maksājumus”. Šai normai bija izšķiroša nozīme Augstākās tiesas Senāta 2004. gada 28. janvāra spriedumā lietā Nr. SKC-27, kur apdrošinājuma ņēmējs prasīja, lai apdrošinātājs izmaksā ne tikai apdrošināšanas atlīdzību, bet arī zaudējumus par Krievijas Federācijas Muitas kodeksa 245. panta pirmās daļas pārkāpumu. Tā kā saskaņā ar likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 49. panta trešo daļu un likumīgas apdrošināmās intereses principu administratīvās soda

naudas nav atlīdzināmas, tad tiesa noraidīja šādu prasījumu, sakot: „muitas maksājumu un soda naudas piedziņa [...] nav prasītāja civiltiesiskā, bet gan administratīvi tiesiskā atbildība”.

Analizējot likumīgas apdrošināmās intereses principu, būtisks ir laiks, kurā jāpastāv šai interesei. Ir viedokļi, ka izšķirošais ir laiks, kad apdrošināšanas līgums noslēgts (Dalby), vai arī, pilnīgi pretēji, - kad apdrošināšanas gadījums iestāties (Jerry 1996 : 255). Latvijas likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1. panta 2. punkts noteic, ka apdrošināmā interese ir „interese neciest zaudējumus, iestājoties apdrošinātajam riskam”. Šis punkts liek domāt, ka akcentēts tieši riska iestāšanās brīdis un ka apdrošināmajai interesei ir jābūt tieši apdrošināmā riska iestāšanās brīdī. Tomēr likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 10. panta pirmā daļa apgāž šo pieņēmumu, nosakot: „Ja laikā, kad stājas spēkā apdrošināšanas līgums, apdrošināmā interese nepastāv, apdrošināšanas līgums nav spēkā no tā noslēgšanas brīža”. Tātad Latvijā apdrošināmās intereses esamība tiek pieprasīta gan apdrošināšanas līguma noslēgšanas brīdī, ka brīdī, kad iestājas apdrošinātais risks. Diemžēl jāatzīmē, ka neviena no minētajām normām neprecizē, kura no apdrošināšanas līguma dalībniecēm vai saistītajām personām ir tā, kurai jābūt ar apdrošināmo interesi. Ja apdrošinājuma ņēmējs apdrošina pats savas intereses, jautājumi nerodas. Tomēr, ja apdrošinājuma ņēmējs, piemēram, darba devējs, apdrošina savu 100 darbinieku veselību un nelaimes gadījumus, tad apdrošinājuma ņēmējam pilnīgi noteikti nav apdrošināmās intereses darbinieku slimības vai nelaimes gadījuma rezultātā. Šāda interese ir apdrošinātajam.

2. Riska jeb apdrošināšanas gadījuma iestāšanās neparedzamības princips

Apdrošināšanas pamatā ir nejaušību (neuzmanības) izraisītu seku neitralizēšana (Torgāns 2009 : 568), un šī nejaušība vai neuzmanība iepriekš nevar būt paredzama. Apdrošināšanas līgums ir līgums, kas attiecas uz risku, par kuru nav zināms, vai tas iestāsies, vai nē, vai arī uz gadījumu, kura iestāšanās laiks nav paredzams. Nav zināms, vai noliktava aizdegies, vai mašīna cietīs avārijā, vai ceļojuma laikā tiks nozaudēta bagāža. Savukārt par cilvēka nāvi, kas ir 100% droša, nav zināms tās iestāšanās laiks. Tiesību zinātnieki piedāvā arī šādu riska definīciju, ka tas ir gadījums, kas rada zaudējumus un atrodas ārpus apdrošinājuma ņēmēja kontroles robežām (Lowry 2000 : 10). Tomēr šī definīcija neder civiltiesiskās atbildības apdrošināšanas gadījumiem, jo, piemēram, ārsta profesionālajā darbībā pieļautā kļūda rada zaudējumus, tomēr ārstam bija iespējas ietekmēt savu darbību un tā neatradās ārpus viņa kontroles robežām.

Apdrošināmais risks reizēm vispār nepastāv, jau noslēdzot apdrošināšanas līgumu. Proti, noslēdzot apdrošināšanas līgumu nav neziņas un varbūtības par gaidāmo nelaimes gadījumu, bet ir pilnīgi drošība, ka tāds būs. Piemēram, kāds cilvēks noslēdz savas veselības

apdrošināšanas līgumu, zinot, ka viņam steidzami jāveic ķirurģiska operācija. Protams, apdrošinātājam tas netiek teikts, lai ar šāda fakta izpaušanu nepaaugstinātu sev apdrošināšanas prēmijas lielumu. Tiklīdz apdrošināšanas polise stājas spēkā, operācija tiek veikta un apdrošinātājs saņem rēķinu par ķirurga izdevumu apmaksu. Te apdrošinātājam būtu iespējams apelēt pie apdrošināmā riska neesamības. Proti, pie tā, ka, noslēdzot apdrošināšanas līgumu, ir pārkāpts apdrošināšanas gadījuma iestāšanās neparedzamības jeb riska princips. Apdrošinājumaņēmējs jau sākumā ir zinājis par gaidāmās operācijas nepieciešamību un tāpēc apdrošinātais notikums – ķirurģiskā operācija – nav iestājusies neatkarīgi no apdrošinātā gribas, bet gan saskaņā ar to. Tāpēc, izmantojot likuma „Par apdrošināšanas līgumu” 1. panta 13. punktu, apdrošinātāji varētu cīnīties pret tādu apdrošināšanas atlīdzību izmaksu, kad apdrošinājumaņēmēji speciāli iegādājas apdrošināšanas polises, paredzot, ka priekšā stāv par apdrošināšanas prēmiju lielāks zaudējums.

3. Kompensācijas princips

Apdrošināšanas tiesībās ir vispāratzīts kompensācijas princips. Tas nozīmē, ka, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, apdrošinātājs izmaksā zaudējuma vērtībai atbilstošu naudas summu vai sniedz kādu citu atbilstošu labumu. Latvijas Republikas likumā „Par apdrošināšanas līgumu” kompensācijas princips ir vienīgais princips, kas normatīvajā aktā tieši nosaukts, skaidri lietojot vārdu „princips”. Saskaņā ar šo principu apdrošinājumaņēmējs nedrīkst gūt peļņu no apdrošināšanas gadījuma. Ar apdrošināšanas atlīdzību jāsedz patiesie apdrošinājumaņēmēja zaudējumi, bet ar atlīdzību apdrošinājumaņēmējs nedrīkst iedzīvoties (Vītiņš 1939 : 262). Savukārt apdrošinātājs pēc apdrošināšanas atlīdzības izmaksas iegūst regresa tiesības vērsties pret faktisko zaudējumu nodarītāju, lai atgūtu naudas summu izmaksātās apdrošināšanas atlīdzības apmērā. Latvijā atšķirībā no anglosakšu valstīm netiek izmantota subrogācija, bet gan regresa prasība. Vēl vairāk, Latvijā subrogācija nav atļauta saskaņā ar likumu (Torgāns 1994 : 101). Subrogācijas gadījumā pāriet ne tikai prasījuma tiesība, bet arī tā līgumiskā attiecība, no kuras šī tiesība izriet. Turpretim anglosakšu valstīs apdrošinātāji vērsas pret personām, kuras ir atbildīgas par zaudējumu nodarīšanu, saskaņā ar subrogāciju. Izpētot anglosakšu judikatūru subrogācijas lietās apdrošināšanā, secināms, ka būtībā šis tiesību mehānisms darbojas gluži tāpat kā Latvijā pazīstamās regresa tiesības. Lai gan teorētiski subrogācijas tiesības dod pilnīgu prasījuma tiesību un līgumisko attiecību pāreju, tomēr apdrošināšanas jomā šī nianse lielākoties nav jūtama. Eiropas Apdrošinātāju komitejas pētījumā gan regresa tiesības, gan subrogācija dažādās ES dalībvalstīs ir aprakstīta, izmantojot vienu juridisku terminu – subrogācija – nešķirojot tiesību saimes un neanalizējot teorētisko pamatojumu (Insurance Contract 2004 : 37, 66, 87, 105). Viens no kompensācijas un subrogācijas mērķiem ir novērst netaisnu iedzīvošanos, kas varētu notikt, ja apdrošinājuma

ņēmējs saņemtu gan apdrošināšanas atlīdzību no apdrošinātāja, gan zaudējumu atlīdzību no personas, kas atbildīga par nodarītajiem zaudējumiem.

Regresa tiesības ir noteiktas gan likumā „Par apdrošināšanas līgumu”, gan Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātas apdrošināšanas likuma 41. pantā. Turklāt pēdējā likuma aspektā ir izraisījusies plaša juridiska polemika par to, kuros gadījumos regresa tiesības ir izmantojamas, it īpaši jautājumā, vai regresa prasība ir ceļama arī pret transportlīdzekļa vadītāju un vai jēdziens „rupja neuzmanība” neapdraud apdrošināšanas jēgu šajā apdrošināšanas veidā (Torgāns 2009 567).

4. Informācijas pilnīgas izpaušanas jeb vispārākās labās ticības princips

Citās civiltiesību nozarēs nav tik izteikta pienākuma izpaust informāciju, kas varētu ietekmēt otra darījuma dalībnieka lēmumu noslēgt līgumu, kā tas ir apdrošināšanas tiesībās. Tomēr apdrošināšanas tiesībās šāds princips pastāv un juridiskajā doktrīnā to apzīmē, lietojot latīņu terminu *uberrimae fidei* jeb vispārākā labā ticība. Noslēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošinājuma ņēmējam un noteiktos gadījumos arī apdrošinātajam ir pienākums sniegt apdrošinātajam visas viņu rīcībā esošās ziņas par apdrošināmo risku. Ja šādas ziņas netiek pilnīgi un patiesi sniegtas, līgumu iespējams atzīt vai nu par spēkā neesošu, vai arī atteikt izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību. Vēsturiski prasība brīvprātīgi sniegt informāciju par riskiem, kas saistīti ar apdrošināmo objektu, ir saistīta ar iespējamo kritisko ietekmi, kādu var radīt noklusējums, piemēram, ar apdrošinātāja nespēju izmaksāt apdrošināšanas atlīdzību vai pat tā maksātspēju. Laba ticība aptver godīgumu un taisnīgumu. Lai ievērotu vispārākās labās ticības principu, slēdzot apdrošināšanas līgumu apdrošinājuma ņēmējam un apdrošinātajam vajadzētu:

- 1) turēt visus izteiktos solījumus;
- 2) apspriest apdrošināšanas līguma projektu tādā veidā, lai neizmantotu otras puses pieredzes vai zināšanu trūkumu;
- 3) veikt visu iespējamo, lai pārrunas būtu pilnīgas;
- 4) rīkoties godīgi un taisnīgi;
- 5) sadarboties;
- 6) informēt otru līdzēju par visu, kas tam būtu jāzina;
- 7) nepieļaut melus un maldinošu rīcību;
- 8) nepieļaut krāpšanu un viltu (Macdonald 2004 : 6).

Apdrošināšanas tiesībās starptautiski ir atzīta prasība, lai apdrošinājuma ņēmējs sniegtu apdrošinātajam visas ziņas, kas apdrošināšanā ir būtiskas, un nemelotu vai nenoklusētu svarīgus jautājumus. Šī pienākuma būtība un apjoms dažādās jurisdikcijās ir atšķirīgs. Tomēr

galvenais pamatojums pienākumam sniegt informāciju rodams informācijas asimetrijā, kāda līguma noslēgšanas brīdī ir starp apdrošinājuma ņēmēju un apdrošinātāju. Juridiskajā literatūrā un tiesu prakses materiālos secināms, ka apdrošinājuma ņēmējam ir uzlikts ļoti smags pienākums – pilnībā ievērot informācijas sniegšanas prasību. Vēl jo smagāku šo pienākumu padara tas, ka vairākos tiesu prakses materiālos nostiprinājusies atziņa par apdrošinātāju kā par apdomīgu, kārtīgu un rūpīgu komersantu, apdrošinājuma ņēmēju atstājot negodīga līdzēja lomā (Tarr 2001 : 606). Tomēr pat rūpīgs un godīgs apdrošinājuma ņēmējs neziņo apdrošinātājam par tādiem faktiem, kurus tas uzskata par maznozīmīgiem. Tāpēc juridiska polemika var rasties jautājumos, par kādiem faktiem apdrošinājuma ņēmējam ir pienākums ziņot – par visiem vai tikai par būtiskiem, un pēdējā gadījumā – ko saprast ar vārdu „būtiskiem”.

5. Tiešā cēloņa princips

Apdrošinātais var pretendēt tikai uz tādu zaudējumu atlīdzību no apdrošinātāja puses, kurus ir izraisījis apdrošināšanas līgumā noteiktais gadījums – apdrošinātais risks. Tādējādi, viens no obligātajiem priekšnoteikumiem apdrošināšanas atlīdzības izmaksai ir cēloņsakarības pastāvēšana starp faktiski iestājušos apdrošināto risku un apdrošinātajai personai nodarītajiem zaudējumiem. Latvijas civiltiesībās cēlonībai un cēloniskajam sakaram veltīts maz uzmanības.

Latvijas Republikas Civillikuma 1773. pants noteic, ka zaudējums ir tiešs, kad tas ir prettiesīgas darbības vai bezdarbības dabiskās un nepieciešamās sekas, netiešs – kad tas cēlies sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām, nejaušs – kad tā cēlonis ir nejaušs notikums vai nepārvaramā vara. Saskaņā ar Civillikuma 1775. pantu, katrs zaudējums, kas nav nejaušs, ir jāatlīdzina. Apdrošināšanas tiesības, savukārt, cita starpā balstās uz tiešā cēloņa principu. Tas nozīme, ka apdrošināšanas līguma noteikumu regulējuma subjekts ir tikai tiešais cēlonis, vai nu apdrošinātajam riskam atbilstošs notikums vai nu izņēmumam atbilstošs notikums, kas ir dominējošais cēlonis. Likumā „Par apdrošināšanas līgumu” tiešā cēloņa princips nostiprināts divās normās. 1. panta 13. punktā un 4. punktā. Katrs notikums ir dažādu cēloņu rezultāts un nevar tikt aplūkots kā izolēts. Vispirms iestājas virkne atgadījumu vai cēloņu un „notikums” ir nekas cits kā pēdējais posms šajā cēloņu un rezultātu ķēdē. Tiesības apskata tikai tūlītēju, tuvāku un tiešu cēloni un noraida visus iepriekšējos kā pārāk tālos. Tiešais cēlonis mēdz nebūt pēdējais cēlonis tūlīt pirms notikuma; pēdējais cēlonis var būt vienīgi ķēdes, kas savieno tiešu cēloni ar notikumu, posms. Cēloņu un rezultātu sakars – cēloņsakarība ir jāizveido starp notikumu un iespējamo cēloni. Ir jānodibina, ka notikums ir cēloņa dabisks rezultāts, ka notikums ir saistīts ar cēloni ar dabisku, ordināru apstākļu ķēdi, kas seko viens otram un izriet viens no otra. Cēlonis ir atzīstams par tiešu cēloni, cik gara šī

ķēde nebūtu. No otrās puses, ja pastāv pārtraukums vai pārrāvums cēloņu secībā, tādējādi, ka notikums ir iespējamā cēloņa nevis dabiskais rezultāts, bet ir jauna cēloņa intervences rezultāts, notikums ir vienīgi pirmā cēloņa nejaušs rezultāts un, tādējādi, pirmais cēlonis var tikt atzīts par pārāk tālo cēloni. Tiešais cēlonis nozīmē aktīvi iedarbojošos cēloni, kas iedarbina cēloņu vilcienu un noved līdz rezultātam bez jebkādu citu spēku intervences, kas uzsāk aktīvi darboties no jauniem un neatkarīgiem avotiem. Visbiežāk cēloņsakarība starp apdrošinātā riska vai izņēmuma iestāšanos un zaudējumiem ir acīmredzama. Taču atsevišķos gadījumos cēloņsakarības noskaidrošana un nodibināšana var izrādīties grūts un sarežģīts process.

Cēloņsakarības konstatēšana bija būtiska Augstākās tiesas Senāta 2005. gada 19. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC-651, kur apdrošinājuma ņēmēja prasība apdrošināšanas atlīdzība izmaksu pēc tam, kad viņai piederošajā ēkā nomnieks, atstājot telpas, izlietoja savas tiesības, atņemot telpās izdarītos uzlabojumus. Lai gan apdrošinājuma ņēmēja atņemtus uzlabojumus uzskatīja par tādiem, kas radījuši telpām bojājumus, tomēr tiesa nosprieda, ka derīgo izdevumu atņemšana lietai nav uzskatāma par cēloņsakarīgu notikumu, kas saistīts ar apdrošināmo risku. Attiecīgi – nav noticis apdrošināšanas gadījums un nav jāmaksā apdrošināšanas atlīdzība.

Nobeigums

Rezumējot secināms, ka apdrošināšanas tiesību speciālie principi ir pamatā apdrošināšanas tiesību normām. Nezinot principus, pastāv risks pieņemt kļūdainu lēmumu apdrošināšanas tiesību jomā. Lai gan Latvijas Republikā ir spēkā tiesību akti, kas regulē apdrošināšanas tiesiskās attiecības, tomēr tajos nav pieminēti apdrošināšanas tiesību principi, izņemot kompensācijas principu. Šādā situācijā, turklāt apzinoties valstī joprojām esošo tiesību pozitīvismu, ir augsta varbūtība, ka principi tiks ignorēti un rezultātā pieņemti nepareizi tiesu nolēmumi. Apdrošināšanas tiesību principi būtu ierakstāmi tiesību aktos vai arī tiesām būtu aktīvāk jāatsaucas uz šiem tiesību principiem tiesu nolēmumos.

Bibliogrāfija

Monogrāfijas:

1. Blends, E.D. (1995). Apdrošināšanas pamatprincipi un prakse.
2. Iljanova, D. (2005). Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana.
3. Līcis, A. (2003) Prasības tiesvedība un pierādījumi. Prof. Torgāna K. zinātniskajā redakcijā. Mācību līdzeklis tiesību zinātņu studentiem.
4. Sūniņa–Markēviča, K. (2003) Apdrošināšana. Rīga: Junior Achievement – Latvija
5. Torgāns, K. (1994) Komentāri Saistību tiesībām Civillikumā. 2. papildinātais izdevums.
6. Vītiņš, V. (1939) Vispārējs tiesību pārskats. 2. izdevums.

7. Insurance Disputes. Second edition. Edited by the Right Honourable Lord Justice Mance, Iain Goldrein, Prof. Robert Merkin.
8. Jerry, H.R. (1996) Understanding Insurance Law.
9. Lowry, J. Rawlings, P. (2000) Insurance Law: Doctrines and Principles.
10. MacDonald, E.P. Picken, S. Foss, P. (2004) Good Faith and Insurance Contracts.

Raksti krājumos:

1. Torgāns, K. (2009) Regresa prasība OCTA apdrošināšanā. - Civiltiesību, komerciesību un civilprocesa aktualitātes. Raksti 1999.-2008. Kalvis Torgāns. Current Topics on Civil, Commercial Law and Civil Procedure. Selected articles 1999-2008
2. Insurance Contract Law in Europe. – Comité Européen des Assurances. – 2004 edition.

Raksti žurnālos:

1. Rejda, E.G (1992). Principles of Risk Management and Insurance, Fourth Edition. – New York: Harper Collins Publishers.
2. Tarr, A.A. Tarr, J.A. (2001) The Insured's Non-Disclosure in the Formation of Insurance Contracts: A Comparative Perspective. - *International and Comparative Law Quarterly*. Vol. 50, part 3.

Normatīvie akti:

1. Latvijas Republikas likums „Administratīvā procesa likums”. - Pieņemts 25.10.2001. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 14.11.2001. Nr. 164 (2551). Spēkā no 01.02.2004.
2. Latvijas Republikas likums „Civilprocesa likums”. – Pieņemts 14.10.1998. Publicēts “Latvijas Vēstnesī” 03.11.1999. Nr. 326/330 (1387/1391). Spēkā no 01.03.1999.
3. Latvijas Republikas likums „Par apdrošināšanas līgumu”. – Pieņemts 10.06.1998. Publicēts “Latvijas Vēstnesī” 30.06.1998. Nr. 188/189 (1249/1250). Spēkā no 01.09.1998.
4. Latvijas Republikas likuma „Par tiesu varu”. - Pieņemts 15.12.1992. Publicēts „Ziņotājs” 14.01.1993. Nr. 1. Spēkā no 01.01.1993.
5. Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātas apdrošināšanas likums. – Pieņemts 07.04.2004. Publicēts „Latvijas Vēstnesī” 27.04.2004. Nr. 65 (3013). Spēkā no 01.05.2004.
6. Igaunijas Saistību likums. Pieņemts 26.09.2001. Stājies spēkā 01.07.2002. Publicēts RT I 2002, 53, 336.
7. Lietuvas Civillikums. Nr. VIII-1864. Pieņemts 18.07.2000. 6.987. – 6.1018. pants.
8. Lietuvas likums „Par apdrošināšanu“. Nr. IX-1737. Pieņemts 18.09.2003.

Tiesu prakse:

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004. gada 28. janvāra spriedums lietā Nr. SKC-27.
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2004. gada 22. septembra spriedumā lietā Nr. SKC-436.
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2005. gada 9. marta spriedumā lietā Nr. SKC-167.
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta 2005. gada 19. oktobra spriedums lietā Nr. SKC-651.
5. *Castellain v Preston* [1883] 11 QBD 380, 388.
6. *Dalby v India and London Life Assurance Co* (1854) 1 C.B. 365.
7. *Gould v. Curtis* [1913] 3 K.B. 84.